

УДК 331.5/338.2

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Сабадош Г.О., Постоєнко К.І.

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Усенко О.В.

Середня спеціалізована школа № 139

В ході дослідження було розглянуто категорію «професійна зайнятість населення». Виявлено, що в Україні на сьогодні не існує дієвого механізму визначення потреби в кадрових ресурсах, а порядок формування державного замовлення є складним і недостовірним. Тому було розглянуто досвід використання багатofакторного моделювання. Запропоновано механізм збалансованості ринку праці, який складається із основних чотирьох блоків: потреби ринку, центр зайнятості, роботодавець, освіта, які тісно взаємодіють між собою і впливають на прогнозування попиту на ринку праці. Професійна освіта у світі фінансується трьома джерелами: державою, податком на професійне навчання, роботодавцями. Запропоновано в основу реорганізації системи надання освітніх послуг покласти концепцію адміністративно-державного менеджменту (світовий досвід антикризового державного управління).

Ключові слова: професійна освіта, зайнятість населення, світовий досвід, фінансування освіти, державне регулювання, рівень життя населення.

Постановка проблеми. Вирішальне значення для розвитку будь-якої економічної системи має зайнятість, яка є індикатором соціально-економічного розвитку суспільства, формує його економічний потенціал, а також рівень і якість життя населення. Чим вищий рівень життя населення, тим більше матеріальних благ (продовольчого забезпечення) вони можуть собі дозволити. Зайнятість нерозривно пов'язана як з людьми, їх трудовою діяльністю, так і з виробництвом, розподілом та споживанням продовольчих і матеріальних благ. Через це, категорія зайнятості є загальною економічною категорією, характерною для всіх суспільно-економічних формацій. Характеристика зайнятості, використання трудового потенціалу суспільства представляють не лише економічний інтерес, вони є і основними показниками, що відображають політику держави у сфері праці, відношення до людини і як до головної продуктивної сили суспільства, і як до особи.

В основу розвитку особистості, суспільства, держави покладено освіту, що є запорукою майбутнього любой країни. Освіта є головним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, а також відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний, економічний потенціал країни та виступає стратегічним ресурсом покращення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні.

Ринкові умови господарювання в країні ставлять дедалі вищі вимоги перед сферою освіти і потребують постійного підвищення якісного рівня професійної підготовки кожного працівника. Тому зростання освітнього рівня працівників є важливою передумовою їх адаптації до праці в умовах прискореного розвитку науки і сучасних технологій. Розвиток творчого потенціалу працівника залежить від системи професійної освіти, підвищення кваліфікації і т.д. та є важливим чинником зростання продуктивності праці та економіки країни.

На сьогодні проблеми системи професійної освіти зумовлені економічною й політичною нестабільністю в суспільстві, посиленням розриву між конституційними гарантіями здобуття доступної й безкоштовної професійної освіти та реальним державним забезпеченням цієї освіти; незбалансованістю потреб особистості в професійних освітніх послугах і суспільства в професійно-кваліфікаційній структурі підготовки робочих кадрів; недостатнім бюджетним фінансуванням, недосконалістю основних напрямів розвитку системи професійної освіти. Усе вище зазначене вказує на актуальність дослідження питань організації функціонування та визначення додаткових джерел фінансування професійної освіти в Україні [5, с. 19] та світі в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи дослідження зайнятості, професійної освіти та державного регулювання у цій сфері заклали класики економічної науки: А. Сміт, К. Маркс, Дж. Кейнс, М. Туган-Барановський, М. Фрідман. Вітчизняні вчені І. Бондар, І. Мансуров, О. Рудченко, Е. Лібанова, В. Покришук, В. Савченко, Ю. Краснов, О. Кузнецова, Л. Колешня, М. Ярошенко внесли значний вклад в розвиток теоретичних положень щодо ринку праці, зайнятості, створення нових робочих місць, професійно-технічної підготовки в установах і на виробництві тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи важливість і вагомість наукових результатів у сфері теорії і практики державного регулювання зайнятості та професійної освіти все ж доцільно зауважити, що деякі аспекти досліджуваної проблеми недостатньо з'ясовані. Перспективним напрямом є, зокрема, здійснення комплексного макроекономічного аналізу державного регулювання зайнятості в сучасних умовах, виявлення пріоритетних напрямів його вдосконалення відповідно до потреб ринкової трансформації економіки України (особливо на засадах інноваційного розвитку).

Мета статті. Розкрити проблеми і особливості фінансування професійної освіти через світовий досвід.

Виклад основного матеріалу. Величезне значення для розвитку будь-якої економічної системи до якої входить і ринок продовольчих товарів має професійна зайнятість, яка є індикатором соціально-економічного розвитку суспільства, формуючи його економічний потенціал, а також рівень і якість життя населення.

В економічних публікаціях існують різні точки зору щодо визначення поняття «професійна зайнятість населення» та її форми. Часто при характеристиці форм зайнятості: загальна, повна, оптимальна і раціональна, окремі економісти оцінюють їх за умови відсутності перенаселення, яке притаманне всім економічним формаціям, а також відсутності безробіття, що в умовах ринкових відносин обов'язково має місце при організації виробництва і праці. На відміну від наведеної точки зору, професійну зайнятість населення пропонується розглядати з позиції, як загальної так і ефективної зайнятості.

Інноваційний розвиток економіки дав поштовх еволюції теоретичних концепцій професійної зайнятості від визначення професії до формування теорії професійної зайнятості. Професійну зайнятість населення можна розглядати через систему економічних і соціальних відносин процесу реалізації творчого та професійного потенціалу працівників. Кожна сфера діяльності вимагає наявності певних професійних навичок, які надаються навчальними закладами через компетентностний підхід у навчальному процесі.

В нинішніх умовах підвищуються вимоги до обґрунтування попиту в кваліфікованих робітниках, технічних та інженерних кадрах. При переході економіки до ринкових відносин пропозиція кваліфікованих кадрів повинна відповідати реальному попиту на кадри визначених професій і рівня кваліфікації. Це потребує створення ринку праці, орієнтованого на кваліфіковану працю, здатного забезпечити удосконалення механізму управління своєчасною підготовкою та перепідготовкою вивільнених робітників.

Розгляд теоретичних основ регулювання професійної зайнятості населення дозволив визначити механізм державного регулювання професійної зайнятості, як комплекс методів, важелів та заходів регулювання попиту та пропозиції робочої сили за професіями на ринку праці. У зв'язку з цим слід зауважити, що із впровадженням державного регулювання професійної зайнятості населення стихійна форма ринку праці має поступитись позиціями організованому ринку праці.

Здійснення організаційно-економічного механізму державного регулювання професійної зайнятості має відбуватися за визначеними у відповідності з рекомендаціями МОП та національними нормативними документами принципами регулювання зайнятості в Україні (рис. 1).

Структура організаційно-економічного механізму державного регулювання

професійної зайнятості залежить від принципів та особливостей професійної зайнятості населення.

Особливість зайнятості населення в умовах ринкової економіки полягає у здійсненні принципу поєднання зайнятості у суспільному господарстві з працею в особистому підсобному господарстві, де повинні діяти принципи добровільності, демократичності, справедливості і відчуття господаря. Таке поєднання лежить в основі підвищення трудової активності населення.

Ринок праці відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі. Стан ринку праці визначає становище національної економіки в цілому, і методи макроекономічного регулювання, і ефективність соціальної політики, особливо у сфері загальної та професійної освіти. Тому необхідно оптимізувати ситуацію на ринку праці, що забезпечить зростання виробництва та добробуту українського населення.

Формування інноваційної економіки неможливо без раціонального використання робочої сили. Особливістю Українського ринку праці є наявність значного числа вакансій і безробітних одночасно, що свідчить про невідповідність професійно-кваліфікаційної структури припливу і відтоку робочої сили на ринку праці. В результаті виникають диспропорції між структурою попиту і пропозиції на ринку праці, що приводять до значних втрат країни. Ці втрати виражаються у вигляді недовиробництва ВВП, зростання чисельності безробітних, неефективного використання значної частини бюджетних коштів на систему освіти робочої сили, підвищення її кваліфікації та якості. Втрати працівників пов'язані з низькою заробітною платою; із здійсненням відтворення робочої сили в простому, а не в розширеному масштабі; з більш низькою продуктивністю праці; з неефективністю робочих місць або повною їх відсутністю в багатьох економічних районах країни [1, с. 8].

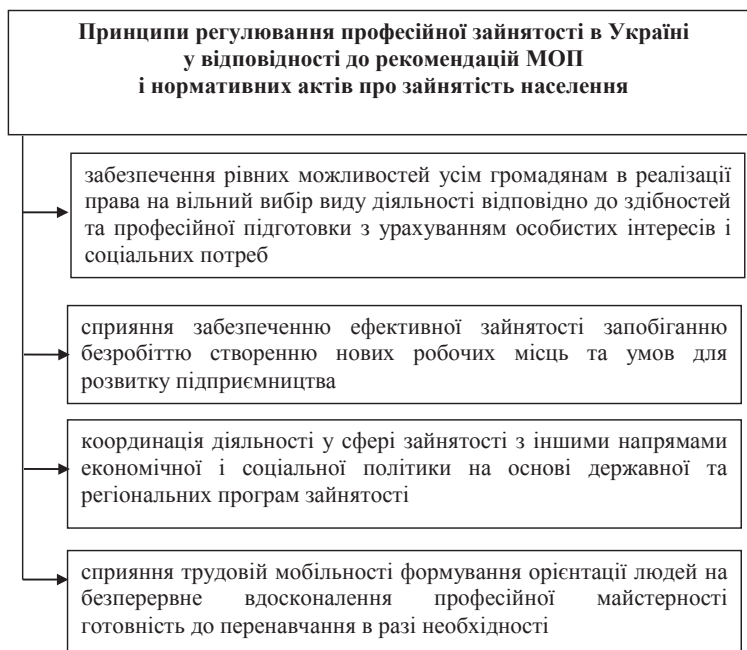

Рис. 1. Принципи регулювання професійної зайнятості в Україні

Джерело: розроблено авторами за даними [2; 4]

Метою державного управління професійною збалансованістю на ринку праці є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою.

Рис. 2. Механізм факторів впливу на попит на ринку праці

Джерело: розроблено авторами

Державна політика зайнятості пов'язана з формуванням цивілізованого ринку праці, який передбачає збалансування попиту на робочу силу шляхом створення робочих місць необхідної кількості та пропонування робочої сили шляхом створення умов для її професійної підготовки і забезпечення гідних умов праці. Основні напрями реалізації державної політики зайнятості на будь-який період визначають шляхи та способи розв'язання проблем зайнятості і передбачають консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, спрямованих на регулювання процесів, які відбуватимуться на національному ринку праці.

Все ж, диспропорції на ринку праці не регулюються на законодавчому рівні. Особливе місце серед чинників виникнення диспропорцій на ринку праці виділяють для системи загальноосвітньої та професійної підготовки робочої сили.

Окрім того, в Україні на сьогодні не існує дієвого механізму визначення потреби в кадрових

ресурсах. Порядок формування державного замовлення є занадто складним і, як результат, воно приносить недостовірні дані. Розглянемо досвід використання багатofакторного моделювання у вирішенні даної проблеми.

Багатofакторне моделювання – це метод заснований на багатofакторному економіко-математичному моделюванні, широко розповсюджений для середньострокового та довгострокового прогнозування на рівні галузі, регіону і країни в цілому, дає можливість оцінювати і формувати державне замовлення на ту або іншу дію для підтримки балансу трудових ресурсів. Метод багатofакторного моделювання найбільш відповідає сучасним економічним умовам і є ефективним з погляду можливості прогнозування. У його основі лежить виділення найбільш значимих факторів, що впливають на динаміку попиту та пропозиції на ринку праці. Враховуючи вищезазначене пропонуємо наступний механізм збалансованості ринку праці, який складається із основних чотирьох блоків, котрі і повинні впливати на прогнозування попиту на ринку праці, при цьому тісно взаємодіючи між собою (рис. 2).

Детальні прогнози, звісно, можуть проводитися в рамках наукових, пошукових робіт, але їх слід розглядати як політику планування. Система освіти в свою чергу, повинна прагнути до того, щоб максимально задовольнити індивідуальний попит на освіту, з іншого боку, щоб отриманий рівень освіти і кваліфікації відповідали більш широкому професійному профілю. В наш час дуже часто зустрічається ситуація, коли навчальні заклади рекламують набір на свої спеціальності не зважаючи на потреби ринку праці, причому у великих масштабах. Тому з метою зменшення професійно-кваліфікаційних диспропорцій на ринку праці, на нашу думку, доцільно вживання економічних санкцій до таких навчальних закладів, що проводять агітаційні кампанії не враховуючи потреб ринку праці.

Аналіз існуючих моделей фінансування професійного навчання об'єднує одне – диверсифікація. Є три учасники: уряд, національна економіка і громада. Кінцевий результат – економічне зростання на регіональному (муніципальному) та національному рівнях.

Як свідчить світовий досвід професійна освіта фінансується трьома джерелами: державою, податком на професійне навчання, роботодавцями (рис. 3).

Як впливає з досвіду інших країн, в Європі в цілому, окремих європейських країнах (Об'єднаному Королівстві – Англії, Північній Ірландії, Уельсі, Шотландії; Бельгії, Ірландії, Нідерландах, Німеччині) основними зацікавленими сторонами згідно з їх функціональними ролями є такі: провайдери (навчальні заклади в особі викладачів, дослідників і певною мірою студентів, а також роботодавці, що забезпечують практичну, стажування, набуття професійного досвіду) та беніфіціари (студенти, випускники, роботодавці).

В основу реорганізації системи надання послуг, що надаються державними і комунальними професійно-

Рис. 3. Світовий досвід фінансування професійної освіти

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

технічними навчальними закладами має бути покладена концепція адміністративно-державного менеджменту (світовий досвід антикризового державного управління).

Проте в Україні представництво студентів (учнів) у цій роботі формальне, оскільки вони слабо організовані для вираження спільної думки. Те саме стосується випускників і навіть роботодавців. Щодо роботодавців, то нині вони практично не взаємодіють з навчальними закладами, не сприяють вдосконаленню освітніх програм та якісній їх реалізації. Скажімо, у 2014 році участь роботодавців у фінансуванні прийому студентів на початковий цикл навчання (молодший спеціаліст, бакалавр) становила 0,3%, тоді як самих громадян (студентів) – 52%, а на завершальний цикл (магістр, спеціаліст) – відповідно 0,2% і 67%. Окрім того, вважаємо за необхідне також збільшити фінансове забезпечення досліджень з проблем ринку праці та економічної активності населення. Лише запроваджуючи всі вищезазначені заходи в комплексі можна досягнути поставлених цілей.

Висновки і пропозиції. В ході дослідження при розгляді категорії «професійна зайнятість населення», було зроблено висновок, що це – система соціально-економічних відносин, що склалася в процесі реалізації професійного потенціалу, котрий сформований в різних сферах діяльності (аграрна сфера, харчова промисловість, торговельна сфера, сфера логістики складування та

транспортування) як при цілеспрямованому набутті знань у відповідних навчальних закладах різного рівня акредитації, так і за рахунок набуття професійного досвіду.

Розгляд теоретичних основ регулювання професійної зайнятості населення дозволив визначити механізм державного регулювання професійної зайнятості, як комплекс методів, важелів та заходів регулювання попиту та пропозиції робочої сили за професіями на ринку праці і виявити, що його структура залежить від принципів та особливостей професійної зайнятості населення.

В ході дослідження було виявлено, що в Україні на сьогодні не існує дієвого механізму визначення потреби в кадрових ресурсах, а порядок формування державного замовлення є складним і недостовірним. Тому було розглянуто досвід використання багатофакторного моделювання і запропоновано механізм збалансованості ринку праці, який складається із основних чотирьох блоків: потреби ринку, центр зайнятості, роботодавець, освіта, які тісно взаємодіють між собою і впливають на прогнозування попиту на ринку праці. Професійна освіта у світі фінансується трьома джерелами: державою, податком на професійне навчання, роботодавцями. Запропоновано в основу реорганізації системи надання освітніх послуг покласти концепцію адміністративно-державного менеджменту (світовий досвід антикризового державного управління).

Список літератури:

1. Богиня Д. П. Основи економіки праці: [навч. посіб.] / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К.: Знання-Прес. – 2002. – 313 с. – 3-тє вид.
2. Забута Н. Регулювання зайнятості населення: теорія і зарубіжний досвід / Забута Н. // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2009. – № 5. – С. 76-82.
3. Інформаційна довідка «Фінансування професійної освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.old.mon.gov.ua
4. Лібанова Е. М. Ринок праці: навч. посіб. / Е. М. Лібанова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
5. Сидор І. П. Організація діяльності та фінансове забезпечення закладів професійно-технічної освіти в Україні / І. П. Сидор // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2011 – № 2. – С. 19. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://fbi.crimea.edu/arhiv/2011/nv_2-2011/005sidor.pdf

Сабадош А.А., Постоенко Е.И.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетмана

Усенко О.В.

Средняя специализированная школа № 139

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ

Аннотация

В ходе исследования была рассмотрена категория «профессиональная занятость населения». Выявлено, что в Украине на сегодня не существует действенного механизма определения потребности в кадровых ресурсах, а порядок формирования государственного заказа является сложным и недостоверным. Поэтому был рассмотрен опыт использования многофакторного моделирования. Предложен механизм сбалансированности рынка труда, который состоит из основных четырех блоков: потребности рынка, центр занятости, работодатель, образование, которые тесно взаимодействуют между собой и влияют на прогнозирование спроса на рынке труда. Профессиональное образование в мире финансируется тремя источниками: государством, налогом на профессиональное обучение, работодателями. Предложено в основу реорганизации системы предоставления образовательных услуг возложить концепцию административно-государственного менеджмента (мировой опыт антикризисного государственного управления).

Ключевые слова: профессиональное образование, занятость населения, мировой опыт, финансирование образования, государственное регулирование, уровень жизни населения.

Sabadosh A.A., Postoienko K.I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Usenko O.V.

Secondary Specialized School № 139

PUBLIC GOVERNANCE OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF ENSURING NATIONAL INTERESTS

Summary

The study considered the category of «professional employment». It is revealed that in Ukraine there is currently no effective mechanism for determining human resources requirements and the procedure of forming state orders is difficult and unreliable. So the experience of multivariate modeling using was defined. The mechanism of labor market balance, which consists of four main blocks: the market requirements, the employment center, the employer, education, closely interacting among them and affect the forecasting of labor force demand. Professional education in the world is funded by three sources: government, the tax on vocation training, employers. The basis for system of delivery of educational services to lay the concept of administrative-state management redesigning (the world experience of anti-crisis public management) was suggested.

Keywords: vocation education, employment, international experience, education financing, public governance, population living standard.